

פרשת ויחי התשעו'

איתא במדרש תנחומא פרשת ויחי סימן א' "ויחי יעקב בארץ מצרים וגו' (בראשית מז כח). למה פרשה זו סתומה מכל פרשיות, אלא כיון שמת יעקב התחיל השעבוד על ישראל. וטעם אחר, שבקש לגלות את הקץ הימין ונסתם ממנו. וטעם אחר, שסתם ממנו כל צרות שבעולם".

הנה המדרש, מדבר על זה שפרשה זו אשר כל עם ישראל קוראים בה בזמנה ובשעתה, אינה כשאר פרשות שבתורה שמתחילות ברווח של תשע אותיות הן רווח פתוח הן רווח סתום. אלא, אין הפרש בינה לבין העניין הקודם אלא הכתוב אומר מיד, "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִיּוֹן שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה". ולכאורה משמע, שהיא המשך לעניין הקודם שיעקב ובניו יושבים בארץ מצרים ונאחזים בה ופרים ורבים בה. ומיד מסופר על המשך חייו של יעקב במצרים. והנה, התורה כולה, בכל פרט ועניין שיש בה, אם בניקוד אם בטעמים, נמצאת שם הוראה נגלית ונסתרת. וגם בחילוק פרשיותיה יש הוראה ומסר ללומדי התורה.

ואומר המדרש, כי פרשה זו, באה בשונה מכל פרשיות אחרות בהיותה מוסתרת כפרשה בפני עצמה. ועניין היות פרשה זו סתומה, הוא צרה בפני עצמה. והוא משלשה טעמים. האחד, משום שבפטירת יעקב החל השעבוד של עם ישראל. ושאלה גדולה כאן, והלוא לא החלו לשעבדם אלא לאחר פטירת יוסף ואחיו? ומקרא מלא הוא "וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף". ומדוע אומר המדרש כי החל השעבוד על עם ישראל?

ויש לומר, כי הנה ידוע מאמר הנביא ישעיה "הַצְדִּיק אָבָד וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב וְאִנְשֵׁי חֶסֶד נְאֻסְפִים בְּאִין מִבֵּין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נְאֻסְפֵי הַצְדִּיק". וגמ' ידועה היא בשלהי סנהדרין קיג': "צדיק נפטר מן העולם – רעה באה לעולם, שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, צדיק בא לעולם – טובה באה לעולם, שנאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו". וכתב המאירי על זה, "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד החכמים והחסידים. ויהא מתפלל בשלומם, שהכל עומדים בזכותם. דרך הערה אמרו, רשע בא לעולם, רעה באה לעולם. שנאמר בבא רשע בא גם בו. אבד רשע מן

העולם, טובה באה לעולם. שנאמר, באבוד רשעים רנה. צדיק נפטר מן העולם, רעה באה לעולם. שנאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו', כי מפני הרעה נאסף הצדיק. צדיק בא לעולם, טובה באה לעולם. שנאמר זה ינחמנו מעצבון ידינו אמן ואמן". ועניין הצרה הגדולה כאן, הוא ההסתר הגדול אשר סימא את בני יעקב. והוא, שלא הבינו, כי אין איש שם על לב ואין מבין, על מה ולמה נאסף הצדיק. וחיים בדמיונות שהכל בסדר. ואינם יודעים, כי התמוטטה הארץ מתחתם. כי הצדיק, הוא בחינת יסוד עולם. וכשהיסוד איננו, הכל מתערער. והוא משל, לאדם העומד באמצע רעידת אדמה והכל נע וזע סביבו והוא מדמיין לו שזוהי נדנדה ומשחק ושמח לו. והלוא צרה גדולה כנגדו.

והנה הדינים שדנים את האדם בפטירת הצדיק, שנים הם. האחת, כפי שהאיר המאירי בתחילת מאמרו, שלעולם יהא אדם זהיר בכבוד החכמים והחסידים. ויהא מתפלל בשלומם שהכל עומדים בזכותם. והוא, הרי לא התפלל ועשה מספיק על מנת שיישאר הצדיק. וכפי שאומר רש"י פרשת ויקרא על הפסוק "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" פשוטו לפי אגדה, כשכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקולקל. דהיינו, שקושר בין הנשיא ובין העם כאחד. והם, בתפילתם עליו מחזקים אותו. והוא, בתפילתו עליהם מחזק אותם. והשני שלאחר פטירת הצדיק היה להם להצטער ולהתרגש מאימת הצרה העתידה לבוא והיה להם להתפלל על מניעת הרעה ולא עשו כן. אלא שאננים ובטוחים. והוא, כי עניין הביטחון בה' יתברך, שהוא חנון ורחום, צריך לבוא בבחינת קווים לא-ל וברחמיו לבטוח. כי אם הביטחון בה' יתברך, מרפה ידיו מן התשובה ומן התפילה, הנה עצת היצר היא. וכמו שלמדנו, שכל מידה ישנה לטובה וישנה לרעה, כך היא במידת הביטחון בה' יתברך. והוא, כי אם הביטחון בה' יתברך מונע ממנו את התשובה, בבחינת כי בטוח הוא ברחמי ה' יתברך, אשר טוב לכל הוא ורחמיו על כל מעשיו. אם כן, יאמר מה לי לעשות תשובה, הרי חנון ורחום הוא ובוודאי ירחם גם עלי. ונמצא מאבד את חייו. וכן, אם בטוח לבו בה' כי אך ורק טובה מחכה לו, הנה יזלזל בתפילה ובתחנונים לה' על מצבו בעולם. ולכן, כשהצדיק נאסף, הנה צריך להיות חרד על מצבו ומצב העולם. ולכן, פרשה זו סתומה היא. כי התחיל השעבוד על עם ישראל. וכל זאת, למרות שיוסף היה חי ולא התחילו המצרים לשעבדם, הנה היסוד שהוא הצדיק, כבר איננו. ולא נתנו ליבם בתשובה ובתפילה ועל כן אומר המדרש, כי כבר ממש החלה הצרה.

והטעם האחר, שבקש לגלות את הקץ הימין ונסתם ממנו. והוא, כי הצרה הזו באה, בבחינת מה שאומר המלך שלמה ע"ה במשלי "תוֹחֶלֶת מִמְשָׁכָה מִחֶלֶה לֵב

וְעַץ חַיִּים תִּאָוֶה בְּאֵהּ." והוא, כי הנה הממתין לדבר ומייחל לו, הנה עד שיבוא נמצא בצער גדול ועצום, עד שיבוא. ועדיין זו בחינה טובה יחסית, כי כפי שפירש המלבי"ם שיש הבדל בין תוחלת ובין תקוה ובין תאוה. המקוה, מקוה אל הדבר ואין בו הבטחה שבודאי תבוא תקותו, אבל המיחל יש לו הבטחה ובטוח שיבא הדבר שהוא מיחל עליו, והמתאוה אין לו גם תקוה רק הוא מתאוה אל הדבר ואין לו תקוה ששיגנה. ובכל זאת, כל ימי ייחולו הינם קשים. לאמר, מתי יבוא אשר הוא מייחל לו. וכאן, אנו רואים את גודל הצרה. כי יעקב רצה לגלות את הקץ, ואז הייתה תקווה טובה לבניו. שיידעו, כי עד כלות ימים אלו אזי יבוא הגואל, והגאולה תופיע. וכאן, נשארו בעצבות גדולה מאד. כי אין עצבות כהימצאות האדם בספקות. וכפי שאומר החכם באדם במשלי, **"מְאֹר עֵינַיִם יִשְׂמַח לֵב שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְשֶׁן עֵצִים"**. וכתב על זה המצודת דוד **"מְאֹר עֵינַיִם – הָאֵרֶת עֵינַיִם בְּדַבַּר הַמְּסֹפֵק יִשְׂמַח לֵב כִּי אֵין בְּעוֹלָם שְׂמֵחָה כְּהִתְרַת הַסְּפֵקוֹת"**. ולכן, צרה סתומה הייתה זאת. בבחינת, שלא יכול היה לגלות להם את קץ הימין.

והטעם האחר, שסתם ממנו כל צרות שבעולם. והנה אתמהה גדולה כאן, והלוא אין לך רווח גדול מזה, שאדם נסתמו ממנו כל הצרות. ויש לבאר את זה, בבחינת מה שגמ' בערכין טז: **"עַד הֵיכָן תְּכַלִּית יִסּוּרִין? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל שְׂאֲרָגוֹ לֹו בְּגַד לְלַבּוֹשׁ וְאֵין מִתְקַבֵּל עֲלָיו... בְּמִתְנִיתָא תְּנָא: אֶפִּילוּ הוֹשִׁיט יָדוֹ לְכִיס לִיטוּל שְׁלֹשׁ וְעָלוּ בִידוֹ שְׁתֵּימִים. וְכָל כֵּךְ לְמָה? דְּתִנְיָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כָּל שְׂעֵבְרוּ עֲלָיו אַרְבַּעִים יוֹם בְּלֹא יִסּוּרִין – קִיבֵל עוֹלָמוֹ. בְּמַעֲרַבָא אָמְרִי: פּוֹרְעֵנוֹת מְזַדְּמֵנֵת לֹו. תְּנִיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר הַגְּדוֹל אֹמֵר: אֶלְמֵלֵא בָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּדִין – אֵין יִכּוֹלִין לְעַמּוֹד מִפְּנֵי תוֹכְחָה, שְׁנֵאמַר: וְעַתָּה הִתִּיצְבוּ וְאִשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לְפָנֵי ה' אֵת כָּל צְדָקוֹת ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֵת אַבּוֹתֵיכֶם"**. ופירש רבינו גרשום **"פּוֹרְעֵנוֹת מְזַדְּמֵנֵת לֹו. וְאִם יֵאָרֵעַ לֹו אַחַת מֵאֵלוּ בְּתוֹךְ מ' יוֹם נִצּוֹל מֵאוֹתוֹ פּוֹרְעֵנוֹת"**. ועל כן, כשנפטר יעקב אבינו עליו השלום, ונדמה להם לבני ישראל כאילו אין צרות, דהלוא יוסף מולך במצרים ולא קבלו ייסורים, והקץ אינו מגולה, הרי לך שאין לך מצב יותר סתום מזה.

ומכאן, ילמד ישראל כי לא ייבוש ולא ייכלם, כאשר קשה לו בחייו וייסורין פוקדים אותו. אלא יידע כי מאהבת ה' יתברך עליו להנחילו עולם שכולו טוב. ואם ראית צרות פוקדות, שמח בהם. ועשה מהייסורים, ארוסין. וארס עצמך לבורא יתברך בתפילות ובתחנונים, שיגלה הקץ במהרה בימנו אכי"ר

שבת שלום

יוסף בן דוד